

2019

Keskusteluja Karjalan tasavallan 2010-luvun suomalaisuudesta ja suomen kielestä

Davydova-Minguet, Olga

Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry

Artikkelit tieteellisissä kokoomateoksissa

© Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry

All rights reserved

<http://www.kansantietoutentutkijat.fi/muitajulkaisuja/kultaneito-sarja/>

<https://erepo.uef.fi/handle/123456789/8025>

Downloaded from University of Eastern Finland's eRepository

Keskusteluja Karjalan tasavallan 2010-luvun suomalaisuudesta ja suomen kielestä

Karjalan tasavalta on Venäjän ainoa etnisen ryhmän mukaan nimetty hallinnollinen alue, jossa kansallisena kielenä on sen perustamisesta alkaen käytetty muuta kuin alkuperäisväestön kieltä. Suomen oli tarkoitus toimia *kansallisen* väestön – karjalaisten, vepsäläisten ja suomalaisten – kirjakielenä sekä olla sosialistisen *kansallisen* kulttuurin kielenä.² Suomen kielen ja suomenkielisen kulttuurin asema on muuttunut Karjalan tasavallassa ratkaisevasti Neuvostoliiton romahdettua. Vuoteen 1991 asti suomi oli Karjalan Autonomisen Sosialistisen Neuvostotasavallan virallinen kansallinen kieli. Kun Karjalan tasavallan oli määriteltävä kansallinen kieli uudessa lainsäädännössä, käytiin keskusteluja karjalan kielestä kansalliskielenä. Koska yhtenäistä kirjallista karjalan kieltä ei silloin vielä ollut, tasavalta jäi ilman kansallista kieltä. Nykyään Karjalan tasavalta on Venäjän ainoa kansallinen hallintoalue, jolla ei virallista kansallista kieltä ole. Kuitenkin vuonna 2004 hyväksyttiin laki karjalan, vepsän ja suomen kielten tukemisesta. (Ks. Knuutilan artikkeli tässä kokoelmassa.) Karjalan tasavalta on neuvostojärjestelmän hajoamisen jälkeen kokenut suuria muutoksia siinä, miten etnistä monimuotoisuutta käsitellään ja ymmärretään. Esimerkiksi Kaukasukselta ja Keski-Aasiasta Venäjälle suuntautuva muuttoliike on muuttanut käsityksiä kansallisuuksista ja niiden välisistä suhteista (ks. Laruelle 2014; Sotkasiira tässä kokoelmassa). Myös Suomeen suuntautuva muuttoliike on osaltaan liittännyt Karjalan tasavallan globaaliin migraatioon ja kytkenyt sen Suomeen aivan uudella tavalla. Toisaalta vuonna 1990 tapahtunut paluumuutto-oikeuden laajentaminen entisen Neuvostoliiton alueella asuviin inkerinsuomalaisiin ja Suomen kansalaisten jälkeläisiin on vähentänyt huomattavasti Karjalan tasavallan suomalaisiksi rekisteröityjen ihmisten määrää. Viimeisen neuvostoaikaisen

---

² Tämän takia mielestäni on perusteltua puhua Karjalan suomalaisuuden, eikä pelkästään Karjalan suomalaisten historiasta. Karjalan suomalaisten historian tutkimus on alkanut systemaattisena 1990-luvulla, ja Karjalan suomalaisuutta kulttuurisena ja sosiaalisena ilmiönä on puolestaan alettu tutkia 2000-luvulla. (Esim. Ilyukha 2009; Klementjev 2010; Suutari & Shikalov 2010.)

väestönlaskennan mukaan vuonna 1989 heitä oli 18 400, kun taas vuoden 2010 väestönlaskennassa suomalaisiksi itsenä ilmoitti 8577 ja inkerinsuomalaiseksi 152 henkeä (Perepis 2010, 248–249). On myös pidettävä mielessä, että neuvostoaikaan verrattuna Venäjän nykyinen poliittinen ja yhteiskunnallinen järjestelmä on muuttunut ratkaisevasti. Venäjä on osa globaalia kapitalistista maailmantaloutta, ja ainakin vuoteen 2014 asti on tukenut yhteiskuntansa kansainvälistymistä niin talouden kuin yhteiskuntasuhteiden tasolla. (Ks. Laruelle 2014, Pain 2014.) Krimin niemimaan Venäjään liittämistä seurannut kehitys on johtanut sen yhä syvenevään poliittiseen eristäytymiseen EU:sta. Kuitenkin neuvostojälkeinen maastamuutto, joka Karjalan tasavallassa on kohdistunut näkyvimmin Suomeen, on luonut monia ylirajaisia Venäjän ulkomaihin kytkeviä verkostoja. Suomen kielen aseman ja väestörakenteen muutoksista huolimatta Karjalan tasavallassa tehdään edelleenkin suomenkielisiä julkaisuja sekä opetetaan suomea kouluissa ja korkeakouluissa. Karjalan kansallinen teatteri esittää suomenkielisiä näytelmiä ja televisio ja radio tuottavat suomenkielisiä ohjelmia. Tässä artikkelissa tarkastelen suomen kielen ja Karjalan nykysuomalaisuuden asemaa erityisesti suhteessa koulutusjärjestelmään ja lehdistöön. Miten kielen parissa toimivat ihmiset käsitteellistävät suomalaisuuden asemassa tapahtuneita muutoksia? Laajempänä tavoitteenani on pohtia, kuinka (ei-venäläiseen) etnisyyteen on vaikuttanut yhteiskunnallisen kontekstin muuttuminen, jona pidän siirtymistä sosialistisesta kapitalistiseen talouteen ja yhteiskuntaan sekä Venäjän osallistumista globaaleihin markkinoihin ja muuttoliikkeisiin.

Teoreettinen kehys

Etnisyys – venäläisittäin kansallisuus – on ollut pitkään valtiollisen haltuunoton kohteena (ks. Hirsch 2005, Brown 2004), joten mistään luonnollisesta etnisyydestä tai etnisistä ryhmistä on Venäjällä mielestäni naiivia puhua. Kansallisuus ja kansallisuuksien hierarkia on ollut ja on edelleenkin tarkoin ohjeistettua ja institutionalisoitua: väestöä luokitellaan ja hallitaan rekisteröidyn kansallisuuden perusteella, joten se on yksi keskeisimmistä valtiollisen hallinnan kategorioista. (Ks. Portnov 2011, Protsyk & Harzl 2013, Davydova-Minguet 2014.) Hallintana voi ymmärtää joukon erilaisia ihmisten ohjaamisen tekniikoita, joiden avulla pyritään haluttuun kehitykseen. Hallintatekniikat tuottavat käsityksiä ja luonnehdintoja asioista ja yksilöivät, erittelevät ja määrittelevät subjekteja ja ryhmiä, sekä toimivat osana valtakoneistoa. Hallinta muodostaa puitteet sen kohteiden toiminnalle niin, että he toimivat itseohjautuvasti ja vastuullisesti hallinnan tavoitteisiin pyrkien, hallintavallan vaatimuksia noudattaen. Näin muokkautuvat sekä hallinnan keinot että itse subjektitkin. Tuottavan vallan ehtona on

myös tietty vapaus: subjektin on tehtävä omat päätöksensä *vapaana valintana*, itse vapauden ollessa kuitenkin tarkoin rajattua. (Ks. Kaisto ja Pyykkönen 2010, Helén 2010.)

Kansallisuus on neuvostoaikana tullut keskeiseksi identiteettikategoriaksi, jonka neuvostojälkeinen Venäjä on perinyt ja ottanut käyttöön. Kuulumista kansallisuuteen sekä kansallisuuden edellyttämällä tavalla toimimista pidetään tavoiteltavana ja moraalisenä, kansallisuus on osa ihmisten ”tunne-elämän rakenteita”. (Portnov 2011.) Sosialismin ajan hallinnasta kansallisuus on siirtynyt nykyiseen kapitalistiseen ja uusliberalistiseen hallintaan. Uusliberalistiselle hallintamuodolle on ominaista, että markkinat muuttuvat kaikkia ihmiselämäaloja määritteleväksi keskuksiksi ja julkinen talous esimerkiksi siirtyy yhä enenevässä määrin markkinavetoiseksi. Raja työn ja vapaa-ajan, yksityisen ja julkisen välillä muuttuu häilyväksi ja joustavaksi, ja hallinta muun muassa teknologisen kehityksen myötä muuttuu yhä läsnäolevaksi ihmisten arjessa. Yksittäistä subjektia puolestaan tuotetaan niin, että taloudellisen intressin odotetaan ohjaavan kaikkia hänen valintojaan. Markkinat nähdään myös etiikan lähteenä. (Hamman 2009; Jokinen et al. 2011.) Etnisyydenkin uusliberaalin talouden olosuhteissa muuttuu tärkeäksi taloudelliseksi resurssiksi. Jean ja John Comaroff (2009) näkevät, että tämä edellyttää identiteetin ja kulttuurin tuotteistamista ja samalla yhä syvällisempää sisäistämistä. Kun etnisestä identiteetistä ja kulttuurista tehdään markkinatavaraa, se voi paradoksaalisesti tarkoittaa etnisen identiteetin tietoista omaksumista eikä etäännyttämistä siitä. Etnisyys voi esimerkiksi olla tuotteistettu (*brändätty*) alueiden markkinoinnissa toimimaan maailmanlaajuisessa matkailubisneksessä. Samanaikaisesti nimenomaan uusliberaalin markkinatalouden vaikutuksesta etnisyydestä ihmisten ”ruumiillistettuna pääomana” voi tulla voimauttava tekijä sen kantajille (mts. 130). Tämän näkökulman mukaan etnisyydeltä voi odottaa vahvistumista nimenomaan tietoisien markkinoihin orientoituneen toiminnan areenana.

Konstruktivistiset tutkimusperinteet tarkastelevat etnisyyttä kulttuurisen eron sosiaalisena järjestäytymisenä ja kiinnittävät huomiota kriiseihin ja mobilisaatioihin, joissa tietoisesti tuotetaan rajoja etnisten ryhmien välille käyttäen erilaisia kulttuurisia symboleja (Barth 1994; Verdery 1994). Etnisyyden pohjalta muodostuvat ryhmät ovat näissä lähestymistavoissa analyysin perusyksiköitä, joskaan niitä ei käsitellä annettuina. Rogers Brubaker (2013) on ajattelussaan pyrkinyt menemään pidemmälle ja alkanut pohtia *etnisyyttä ilman ryhmiä*. Tällä hän tarkoittaa, että tutkijan on kiinnitettävä erityistä huomiota käyttämiinsä analyttisiin kategorioihin ja käsitteisiin sekä oltava kriittinen niiden suhteen, varsinkin kun ne ovat sellaisia itsestäänselvyyksiä kuin etnisyyden ja ryhmän välinen sidos. Ymmärrän Brubakerin ajatukset niin, että on erotettava toisistaan analyysin ja käytännön käsitteet – ja

käytännön (muun muassa tutkimuskäytännön) käsitteiden on oltava yhtä lailla analyysin ja tutkimuksen kohde.

Brubakerin (2013) mukaan etnisyyttä on tutkimuksessa (kuten arkiajattelussakin) tapana pitää ryhmäilmionä, käsittää sitä ryhmän kautta. Etnisten ryhmien esineellistämisen, annettuina pitämisen sijaan tulisi tarkastella ryhmien muodostamisprosesseja, itse ryhmän käsitteen käyttöä eri tarkoituksissa. Näin ollen tutkimuksen kohteena on oltava sekä ryhmäyttävät arkikäytännöt että niitä seuraavat tutkimuksen ajattelutavat.

Etnisyyttä ei pitäisi ajatella substantialistisessa mielessä identiteettinä, vaan modaliteettina tai identifikaation kielenä – yhtenä monista tavoista, joilla ihmiset identifioivat itseään ja muita, tunnistavat intressejään ja kehystävät poliittisia vaatimuksiaan (Brubaker 2013, 239).

Etnisyyttä kansakuntaisuuden ja rodun rinnalla hän rohkaisee näkemään ”käytännön kategorioina, kulttuurisina puhetapoina, kognitiivisina skeemoina, diskursiivisina kehyksinä, kollektiivisina representaatioina, institutionaalisina muotoina, poliittisina projekteina ja kontingentteina tapahtumina” (mts. 239). Näin ollen, ”etnisyys on parempi ymmärtää perspektiivinä maailmaan kuin maailmassa olevana asiana” (mts. 244).

Etnisyyskategorioiden ja etnisyyttä uusintavien puhetapojen lisäksi kiinnitän huomiota etnisyyden institutionaaliseen perustaan. Valtion tukemien instituutioiden sisällä etnisyyttä ohjataan ja harjoitetaan sen hallintaa. Brubaker (2013, 256–265) korostaa, että (etniset) koulut, kirkot, seurakunnat, säätiöt, vapaa-ajan ja kansalaistoiminnan järjestöt, media, kulttuuri-instituutiot sekä niiden ympärillä ja niiden pohjalta muodostuvat suhdeverkostot tuottavat ja uusintavat etnisyyttä. Tämä taas purkaa tutun ajattelutavan, jonka mukaan etniset instituutiot ikään kuin rakentuvat etnisen ryhmän pohjalta ja välittävät ja tyydyttävät sen olemassa olevia ”etnis-kulttuurisia tarpeita”, kuten Venäjän kansallisuusasioita koskevissa virallisissa asiakirjoissa on tapana asiaa ilmaista (ks. Davydova-Minguet 2014).

Karjalan etnisyyksprosesseja, eritoten suomalaisuuteen liittyviä on väistämättä tarkasteltava myös yllirajaisesta näkökulmasta. Karjalan suomalaisuus ei koko historiansa aikana ole rajoittunut pelkästään Karjalan hallinnolliseen alueeseen, vaan sen pohjalta muodostuvat sosiaaliset, taloudelliset ja kulttuuriset verkostot ovat ulottuneet paljon laajemmalle. Rajojen luonteen muuttuessa Neuvostoliiton lakkauttamisen jälkeen viralliset ja epäviralliset suhteet Suomeen ovat kasvaneet räjähdysmäisesti. Yllirajaisuudesta puhuttaessa kyse on asiaintilasta ja tutkimuksen näkökulmasta, jossa lähtökohdaksi

otetaan liikkeellä olevien ihmisten perspektiivi. (Ks. Vertovec 2009, Martikainen & al. 2006.) Laajasti ottaen tutkimusperspektiivinä transnationalismi kyseenalaistaa ”metodologisen nationalismin”, jollaisena nähdään ilmiön tutkimusta tarkoin rajatusta yksittäisen (kansallis)valtion tai kansakunnan perspektiivistä. Sanjeev Khagramin ja Peggy Levittin (2008, 5) mukaan sen, minkä perinteinen tutkimus käsittelee ”rajattuina sosiaalisina yksikköinä”, transnationaalisuuden tutkimus näkee ”ylirajaisesti muodostuneiksi ja juurtuneiksi, toisiinsa vaikuttaviksi sosiaalisiksi areenoiksi”. Tällainen perspektiivi auttaa analysoimaan nimenomaan rajojen muodostumista ja niiden toimintaa ylirajaisen, kerrannaisten ja päällekkäisten sosiaalisten kenttien sisällä.

Suomen kieli: perheessä vai koulussa opittu?

Artikkelin aineistona on seitsemäntoista laajaa haastattelua, jotka tein Petroskoissa kesällä ja syksyllä 2013. Haastattelin viranomaisia, kulttuurialan ammattilaisia, tutkijoita ja ihmisiä, jotka pitävät itseään suomalaisina, tai ovat tekemisissä Karjalan suomalaisuuden kanssa. Haastateltavista nuorin oli 28- ja vanhin 65-vuotias. Haastateltavia hankin lumipallomenetelmällä: esitin haastattelupyynnön omassa tuttavapiirissäni, ja sieltä sain suosituksia seuraavista haastateltavista. Halusin tietää mitä, miksi ja miten puhutaan suomalaisuudesta Karjalassa 2010-luvulla, kun sen asema kansallisena kulttuurina ja kielenä on 1990-luvulta alkaen laskenut tuntuvasti ja eräiden arvioiden (esim. Takala 2010) mukaan on kokonaan katoamassa Karjalasta? Aloitin kaikki haastattelut johdattelemalla keskustelun muutosta koskeviin teemoihin: kuinka suomalaisuus on Karjalassa muuttunut viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana, ja mikä on ylirajaisuuden vaikutus siihen. Suomalaisuus ymmärrettiin usein nimenomaan suomen kielen tilana tasavallassa.

Yleisellä tasolla suomen kielestä puhuttiin liittyen perheeseen ja kouluun – puhutaanko sitä vielä perheissä ja mitä muutoksia on tapahtunut kouluopetuksessa ja yliopistossa. Näin tarkastelimme koulutuksessa tapahtuneita muutoksia sekä ylipäänsä suomen kielen asemaa Karjalassa. Suomen kielen asemaa pohdittiin puhuttaessa suomenkielisistä tiedotusvälineistä ja ylipäänsä Karjalan tasavallan asemasta kansallisena tasavaltana Venäjän Federaation sisällä. Käsitys etnisyyden *aitoudesta* liitetäänkin Venäjällä yleisesti kielen osaamiseen (ks. Davydova 2006, Lukin 2005).

Niistä perheistä, joissa suomen kielen siirtäminen lapsille on onnistunut, haastateltavat puhuivat poikkeustapauksina ja mainitsivat aina samoja perheitä meidän yhteisestä tuttavapiiristämme. Muuten suomen kieleen puhuttuna, *luonnollisesti omaksuttuna* kielenä suhtauduttiin jo menetettynä asiana –

jopa ne, jotka olivat itse oppineet suomen toisena äidinkielenään ja onnistuneet kasvattamaan lapsistaan kaksikielisiä.

Sanoisin ehkä niin: äidinkielenä, tämä suomalaisuus tällä puolen rajaa on nyt mennyttä junaan.³ (Haastattelu 3.)

Tämän näkökulman ynnäsi haastattelussaan arvostettu sosiologi ja aktivisti Jevgeni Klementjev, joka keskustelussamme pohti kolmen kielen (karjalan, vepsän ja suomen) ja etnisen ryhmän tilaa:

On tietysti olemassa pääteesi, että jos kieli on jäänyt pois perheestä, se on jäänyt pois kokonaan. Tähän me kaikki kolme kansaa nopeasti menemme. Yksinkertaisesti... Ja tärkeintä, jos verrataan kahta sodanjälkeistä ajanjaksoa, vuosia 1959 ja 1989, ja 1989 ja tätä päivää, niin pohjanoteeraus kohdistuu juuri tähän aikaan, kun suhtautuminen kieliin on mukamas liberalisoitunut. On enemmän kiinnostusta ja niin edelleen. Mutta enimmäkseen tämä purkautuu sanoihin, ei tekoihin. Siinä on se syy. (Klementjev 2013.)

Kaikki haastateltavat puhuivat siitä, että nykyisin on yhä enemmän suomen kielellä toimivia toimittajia ja näyttelijöitä, kielen opettajia sekä muita toimijoita, joilla kieli ei liity millään tavalla heidän etniseen taustaansa. Tätä he pitivät Karjalan tasavallassa monien vuosien aikana muotoutuneen koulutusjärjestelmän ansiona. Puheeseen tästä kehityksestä ei liittynyt paheksuntaa, kuten vielä 1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa (ks. Davydova 2004, 2009), vaan tämä tilanne todettiin positiivisena asiana: kieli häviää perheistä, mutta se elää, koska yhteiskunta tukee sitä⁴.

On syntynyt sellainen tilanne, kun suomea osaavien ihmisten määrä, on vaikeaa sanoa, kasvaako se vai ei, mutta he eivät ole etnisesti suomalaisia eivätkä osaa kieltä lapsuudesta asti, ja he puhuvat suomea erinomaisesti. ... Esimerkiksi entinen Karjalan varatalouskehitysministeri Dmitri Bazegski. Olen kerran kuullut hänet puhuvan ja olin vaikuttunut. ... Ja paljon muita ihmisiä. ... Tämä mielestäni tuo tiettyä uutuutta tähän tilanteeseen. Tämä uusi piirre ei liity siihen, onko neuvostojärjestelmä vai neuvostovastainen järjestelmä, koska Miša Nezvitski tai Bazegski, he aloittivat kielenopiskelun neuvostoaikana. Ja sitten määrä muuttuu laaduksi. ... Oli ajanjakso, jonka

---

³ Haastattelut olivat pääosin venäjänkielisiä, toiset ihmiset vaihtoivat välillä koodia kesken puheen tai lauseen. Olen kääntänyt kaikki haastattelulainaukset suomeksi. Artikkelissa viitataan haastatteluihin pääosin nimeämättä haastateltavia säilyttääkseni heidän anonymiteettinsä. Kuitenkin julkisuudessa muutenkin toimivien henkilöiden haastatteluja lainatessani tuon esille myös heidän nimensä.

⁴ Nämä mielipiteet voivat vaikuttaa paradoksaalisilta, koska esimerkiksi Klementjev siteeratessa haastattelussa perusteli luonnollisen kielenkäytön häviävän juuri riittämättömän yhteiskunnallisen tuen vuoksi. Vähemmistökielten yhteiskunnallisesta tuesta ja diglossiasta esim. Pyöli 1996.

muistan, varhaislapsuuteni aika, kun oli jotain ennakkoluuloja suomen kieltä kohtaan, ehkä sivistyksen puutteen tai sodan vahvan kaiun takia. Mutta sitten kun opiskelin koulussa, tämä kaikki loppui. (Haastattelu 5.)

Suomen kielestä on tämän näkökulman mukaan tullut ylietninen, käyttäjien etnisestä taustasta irronnut kieli, ja tästä Jevgeni Klementjev ja Aleksandr Kožanov ovatkin kirjoittaneet artikkelissaan (2009), jossa toivat esille, että neuvostojälkeisenä aikana suomea opiskelevien määrät ovat olleet tasavallassa moninkertaiset verrattuna suomalaisiksi rekisteröityjen lasten määrään: vuonna 1989 tämä suhde on ollut 17-kertainen ja vuonna 2002 nelinkertainen (Klementjev & Kožanov 2009, 348–350). Tästä puhuvat myös vuoden 2002 väestönlaskennan luvut: sen mukaan sinä vuonna tasavallassa yli 22 000 ihmistä osasi suomea, joista yli 9000 oli karjalaisia, vajaa 7000 venäläisiä ja vain 5770 suomalaisia sekä muita kansallisuuksia olevia ihmisiä (Klementjev & Kožanov 2009, 350).⁵ Vuoden 2010 väestönlaskennan mukaan tasavallassa oli 8577 suomalaisiksi itsensä ilmoittanutta ihmistä, joista 7632 ilmoitti venäjän äidinkielekseen ja 921 suomen sekä 152 inkerinsuomalaiseksi itsensä ilmoittanutta, joiden äidinkieleksi oli ilmoitettu venäjä (Perepis 2010, 248–249).

Haastatteluissa oli esitetty näkemys uudenlaisesta suomalaisuudesta, joka kehittyi osaksi henkilön identiteettiä hänen opiskelunsa, työnsä ja elämänpiirinsä myötä, eikä nouse hänen syntyperästään. Suomi kielenä ja suomalaisuus ovat siis osoittaneet Karjalassa vaikuttavaa joustavuutta, josta moni haastatteleman toimija oli iloinen, ja jotkut heistä jopa edustivat tällaista, perus- ja korkeakoulussa opittua ja työelämässä elettyä suomalaisuutta.

Ja tämä suomalaisuus... Periaatteessa, mielestäni, tiedätkö, ehkä sen takia, että yritämme matkustaa paljon, minä... Siis näen, kuinka tämä on järjestetty muualla, en usko, että tämä suomalaisuus on jotain, joka välittyy isältä tai äidiltä, niin: äidinkieli, jotain äidinmaidon kanssa. Siis niitä pystyy omaksumaan. Ne ihan hyvin voivat tulla omaksutuiksi. Ja tämä suomalainen etnisuus, miksi ei? Sanon suoraan. En pidä itseäni venäläisenä ollenkaan. Mutten voi sanoa, että pitäisin itseäni suomalaisena. En. En ole suomalainen. Mutta suomalaisuus on minulle venäläisyyttä läheisempi. Ymmärrätkö? Näin minut on kasvatettu, joo, koulussa, korkeakoulussa. Ja sitten olen tehnyt töitä jo niin monta vuotta. Se on itsessäni kasvatettua. Se on minulle läheisempää. Se on minulle kiinnostavampaa periaatteessa. (Haastattelu 3.)

---

⁵ Toisaalta väestönlaskennat on nähtävä myös etnisyyttä tuottavina hallintatekniikkoina (ks. Hirsch 2005). Vaikka neuvostojälkeisissä väestönlaskennoissa ei enää käytetty valmiita kansallisuuslistoja, kuten ennen, ja ihmiset saivat itse määrittellä kansallisuutensa, on kielitaidon arviointeihin kuitenkin suhtauduttava varauksella. Sekä kansallisuuden että äidinkielen ilmoittaminen voi olla niissä symbolinen teko. Ihmiset voivat ilmoittaa äidinkielekseen kansallisuutensa kielen, eivätkä käyttökielestään. (Ks. Kožanov & Jalovitsyna 1998; Portnov 2011.)

Voi sanoa, että nyky-Karjalan suomalaisuus on irronnut etnisestä taustasta ja jatkaa olemassaoloaan muun muassa valtion rahoittamien kansallisten instituutioiden ansiosta, joita edustavat perus- ja korkeakouluopetus, tiedotusvälineet, teatteri, ministeriöt. Suomen kielen taito voi olla kysyttyä myös liike-elämässä ja kansalaistoiminnassa (esimerkkeinä haastatteluissa mainittiin Karjalan suomalaisten Inkeri-liitto, Karjala–Suomi-seura sekä luterilainen kirkko). Instituutiot tekevät etnisyyden osaksi yhteiskunnallista rakennetta, normalisoiden sen yhteiskunnalliseksi tosiasiaksi. Ne osallistuvat monipuolisesti etnisyyden uusintaan: muodostavat sosiaalisia piirejä, joissa solmitaan muun muassa avioliittoja ja monoetnisiä perheitä, jotka ylläpitävät biologista perustaa etnisyydelle. Toisaalta ne normalisoivat sitä siten, että instituutioiden piirissä olevat osallistujat lakkaavat erottumasta lähiympäristöstä, ja enemmistö päinvastoin heidän silmissään saa etnisyyden leiman (Brubaker 2013, 256–260). Instituutiot myös tuottavat mielikuvia etnisyydestä.

Keskustelut suomen kielen omaksumisesta ja sen toimintamuodoista johdattavat ajattelemaan valtion ylläpitämien instituutioiden roolia etnisyyden tuottamisessa. Venäjällä valtio edelleenkin esiintyy etnisyyden tärkeimpänä sponsorina ja muokkaajana, ja valtion ylläpitämät instituutiot edustavatkin etnisyyttä tuottavaa hallintaa. Vaikuttaa siltä, että kansallisten kulttuuri-instituutioiden piirissä olevat ihmiset uskovat, että etnisyyden tila ja sen muodot riippuvat siitä, kuinka valtio järjestää kansallisten kielten opetuksen ja tukee kulttuuri-instituutioita, jotka juontavat historiansa Karjalan tasavallan alkuajoista (esimerkiksi *Carelia*-aikakauslehti, *Karjalan Sanomat* -sanomalehti, Kansallinen teatteri ja Kantele-yhtye).

Keskusteluja suomen opetuksesta

Vuonna 2013 suomea opiskeli Karjalan tasavallassa 4256 oppilasta 32 koulussa⁶ (Etnokultturnoje... 2014). Suomen kielen lukijoiden määrät ovat tasavallassa viime vuosina laskeneet. Laskelmieni mukaan pitkänä kielenä (toisesta luokasta alkaen) sitä on voinut opiskella vain kahdeksassa koulussa ja lisäksi kahdeksassa koulussa 5–6:sta luokasta alkaen. Kun opetus on järjestetty kerhon muodossa, oppilaita ei tavallisesti ole paljon. Jevgeni Klementjevin ja Aleksandr Kožanovin (2009) mukaan vähemmistökielten kouluopetuksessa on tärkeää jatkuvuuden periaate, eli niiden opetuksen pitäisi tapahtua systemaattisesti alaluokista yläluokkiin. Sellaista on kuitenkin riittämättömästi tarjolla. Muutenkin on nähtävissä suomen kielen lukijoiden määrän lasku verrattuna huippuvuosiin: lukuvuonna

---

⁶ Karjalan kielen lukijoihin verrattuna määrä on noin kaksinkertainen.

1989/1990 sitä opetettiin 43 koulussa 5052 oppilaalle, lukuvuonna 1995/1996 oli 103 koulussa jopa 13 423 suomen kielen oppilasta ja vuonna 2007/2008 sitä opiskeli 5573 oppilasta 56 koulussa (Klementjev & Kožanov 2009, 248). 2000-luvulla tapahtuneen opiskelijoiden määrän vähenemisen Klementjev ja Kožanov selittävät demografisella tilanteella, eli lasten ja nuorten määrän vähenemisellä. Ilmeisesti siihen on muitakin syitä.

Kesällä ja syksyllä 2013 haastattelujen aikana suomen kielen opetuksesta oltiin erittäin huolestuneita, ja tämä huolestuneisuus liittyi peruskoulun ja korkeakoulun opetuksessa tapahtuneisiin muutoksiin. Keväällä 2013 *Karjalan sanomissa* esimerkiksi kirjoiteltiin perinteikkään koulun, kymnaasi numero 17:n päätöksestä luopua suomen kielen opetuksesta pitkänä kielenä. (Ks. Suomea vain... 2013, Suomen kieli... 2013, Kolomainen 2013.) Tämä synnytti kuohuntaa muun muassa sen takia, että juuri siinä koulussa suomen opetus aloitettiin ensimmäisenä Petroskoissa pitkän tauon jälkeen 1960-luvulla, ja siitä asti koulun maine on liittynyt tiiviisti nimenomaan kielten opetuksen korkeaan laatuun ja erikoistumiseen suomen ja englannin kieliin. Itse asiassa koulu nro 17 ja yliopiston suomen kielen ja kirjallisuuden laitos muodostivatkin myöhäisneuvostoaikana suomen kielen asiantuntijoita tuottavan ketjun, ja heitä toimii nyky-Karjalan kaikissa kansallisissa instituutioissa. Nykyään koulu kantaa sen pitkäaikaisen rehtorin, Pauli Corganin nimeä.⁷ Kevään 2013 kuohunta syntyi siitä, että koulun nykyinen rehtori oli päättänyt lopettaa suomen kielen opetuksen pitkänä kielenä sillä perusteella, ettei suomen kieleen erikoistuville luokille tule riittävästi hakijoita, eikä koululla ole hyväksytyjä oppikirjoja.

Suomen kielen koulu- ja korkeakouluopetuksesta olen keskustellut muutaman niissä toimineen henkilön kanssa. Koulun numero 17 tilanne on keskustelijoiden parissa herättänyt monenlaisia tunteita, ja ennen kaikkea epäuskoa siitä, etteikö löytyisi riittävästi suomea lukemaan haluavia lapsia. Petroskoissa koulun maine on korkea ja yleisesti uskotaan, että tässä koulussa on aina opetettu suomea parhaiten. Väitettä siitä, ettei suomea lukemaan tulevia lapsia olisi riittävästi, ei pidetty vakavasti otettavana.

Haastatteluissa suomen opetuksen alasajoon nousi esiin kaksi syytä. Toinen niistä on ohjeistus opetettavien kielten asemasta ja käytettävistä oppikirjoista. Suomen kieltä voi pitkänä kielenä opettaa

---

⁷ Pauli Corgan toimi koulun rehtorina vuosina 1967–1996. Corgan ja hänen siskonsa Mayme Sevander olivat Petroskoin tunnetuimpia amerikansuomalaisia. Sevander opetti englantia pedagogisessa korkeakoulussa ja muutettuaan USA:an Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen teki tutkimusta Karjalan amerikansuomalaisten, muun muassa oman isänsä vaiheista ja vainoista. (Ks. esim. Sevander 2000; Sevander & Hertzell 2004.)

ainoastaan, jos sitä opetetaan äidinkielen statuksella, eikä vieraana kielenä. Toisaalta opetusstandardi vaatii uusia oppikirjoja.

Koulut ovat päänsärkymme, koska jos ennen me opetimme suomea syvällisesti, ensimmäisenä vieraana kielenä ja myös toisena vieraana kielenä syvällisesti, niin nyt, valitettavasti, johtuen siitä, että meidän paikallinen ministeriö ja myös federaation ministeriö eivät tehneet sitä, mitä heidän oli pitänyt tehdä ajoissa: tehdä ajoissa uudet oppikirjasarjat. Sääntöjen mukaan kouluoppikirjojen tulee uudistua viiden vuoden välein. ... Ja nyt on sellainen tulos, että Venäjän federaation opetusministeriöstä on tullut virallinen asiakirja, suosituskirje, jonka mukaan, nimenomaan sen takia että oppikirjat puuttuvat, riittävä kokonaisuus puuttuu, suomea saa opettaa vain toisena vieraana kielenä viidenneltä luokalta alkaen. ... Ja syvälinen opetus on hyvin ongelmallista. Suomalais-ugrilainen koulu⁸ esimerkiksi on tähän asti toiminut niin, että on opettanut suomea äidinkielenä kuitenkin vieraan kielen opetusmenetelmillä. Siten ainakin tässä tilanteessa on mahdollista opettaa kieltä ensimmäiseltä luokalta alkaen. Mutta silloin poistetaan opetustunteja joiltakin muilta aineilta. ... Koulussa numero 17 tämä on mahdotonta, vaikka Irina Syrjaläinen onkin kirjoittanut oppikirjoja. ... Mutta toivotaan että tämä tilanne, siis suomen opettaminen toisena vieraana jatkuu vain siihen asti kun nämä oppikirjat on kaikki julkaistu. (Haastattelu 8.)

Peruskoulun opetusstandardit luokittelevat opetettavat kielet oman logiikkansa mukaan ja määräävät, kuinka kieliä tulee opettaa. Ainakin koulun numero 17 tapauksessa opetuksen ohjailun koettiin kuitenkin menneen pahasti ristiin käytännön kanssa: suomea haluttaisiin opiskella, mutta järjestelmä esittää (turhia) muodollisia vaatimuksia kieltä opettaville kouluille. Suomea näiden standardien mukaan voi opettaa äidinkielenä ja vieraana kielenä⁹. Äidinkielenä sitä voi opettaa ensimmäisestä tai toisesta luokasta alkaen yhdestä kahteen tuntia viikossa ensimmäisestä neljäänten luokkaan, kolme tuntia viikossa viidennestä kuudenteen luokkaan, kaksi tuntia viikossa seitsemännestä yhdeksänten luokkaan ja yksi tunti viikossa kymmenennestä yhdeksäntoista luokkaan. Jos suomea taas opetetaan toisena vieraana kielenä, niin sitä voi opettaa viidennestä yhdeksänten luokkaan kaksi tuntia viikossa ja kymmenennessä ja yhdennessätoista luokassa yksi tai kaksi viikkotuntia¹⁰. (Metoditšeskije 2011.)

---

⁸ Elias Lönnrotille nimetty suomalais-ugrilainen koulu oli perustettu Petroskoihin vuonna 1994 ja siinä opetetaan karjalaa, vepsää ja suomea äidinkielen opetusohjelman mukaisesti.

⁹ Termit ovat harhaanjohtavia: äidinkielenä suomea puhuu enää tuskin kukaan. Kieltä opetetaan alkeista asti.

¹⁰ Nämä standardit ovat muuttuneet ja ainakin vuoden 2015 standardi määrää, että suomea voi opettaa toisena vieraana kielenä toisesta luokasta alkaen, myös äidinkielen opetusohjelmassa tuntimäärä on noussut alaluokilla. (Ks. Etnokulturnoje 2015.)

Toinen kielenopetukseen liittyvä ohjailukeino Venäjällä on vuodesta 2009 kehitetty yleinen valtakunnallinen standardisoitu koulun kirjallinen loppukoe, *JeGE*. Joidenkin haastateltavien mielestä nimenomaan tämä koe ja Venäjän valtakunnalliset kieltenopetusstandardit ovat johtaneet siihen, ettei suomea enää haluta lukea kouluissa pitkänä kielenä.

Siis järjestelmä on syyppää. Tuli *JeGE*. *JeGE*:tä suomen kielessä ei ole. Jos ei voi tenttiä *JeGE*:tä, vanhempien näkökulmasta ei ole järkeä laittaa lasta erikoisluokkaan¹¹, koska sitä ei voi tenttiä, eikä vastaavasti pyrkii yliopistoon, eikä jatkaa opiskelua. Suomi on automaattisesti tippunut pois, toisena kielenä. Nyt sitä ei ylipäänsä opeteta ensimmäisenä. Venäjällä mielestäni, ellen ole väärässä, on neljä kieltä, joista voi suorittaa *JeGE*:n: englanti, saksa, ranska ja espanja. Kaikki muut kielet eivät ole soveltuvia. Uskon, että siihen tämä liittyy, koska yliopistoon ei tule opiskelijoita, ei valmistu opettajia eikä lapsia laiteta kouluun, koska tiedetään, että myöhemmin... että yliopistoon otetaan sisään vähän, tiedekunta ei ole arvostettu. (Haastattelu 11.)

Venäjän peruskoulu- ja korkeakouluopetus on viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana kokenut valtavia muutoksia, jotka tutkijat liittävät Venäjän kansainvälistymiseen, liittymiseen globaaliin talouteen ja koulutusmarkkinoihin sekä uusliberaaliin hallintaan (Piattojeva 2013; Eriksson 2013; Kaakkuriniemi 2013; Korteniemi 2013). Esimerkiksi Nelli Piattojeva (2013) *JeGE*:n analyysissä liittyy sen myötä tapahtuvan yleissivistävän koulutuksen uudistuksen korkeakoulujärjestelmän uudistukseen. Tämän standardisoidun valtakunnallisen kokeen myötä valta päättää yliopistoon opiskelemaan hyväksyttävistä siirtyy yliopistoilta pois, samoin yleissivistävän koulutuksen sisältö ja muoto muuttuvat yhä yhdenmukaisemmaksi ympäri Venäjän, vähentäen näin alueiden päätäntävaltaa koulutuksessa. *JeGE* on niin sanottu *high stakes* (korkean panoksen) koe, joka vaikuttaa opetussuunnitelmien sisältöihin, tiedonkäsityksiin ja opettajien käyttämiin menetelmiin, ja sillä tavalla kokeen kautta valtiovallan aikomukset liitetään institutionaalisiin rakenteisiin ja loppujen lopuksi ohjataan päätöksen kohteena olevat instituutioiden toimijat ja itse koulutettavat. Koululaisille ja heidän perheilleen tarjotaan rationaalisia päätöksiä tekevien kuluttajien asema samalla kun koulutuksen kontrollia lisätään muun muassa laadunarvioinnin myötä. *JeGE* tarjoaa abiturientille mahdollisuuden pyrkiä mihin tahansa Venäjän korkeakouluun ilman aiemmin vaadittuja pääsykokeita. Lisäksi kouluja arvioidaan *JeGE*:n tulosten pohjalta ja niitä laitetaan paremmuusjärjestykseen, mikä lisää niiden kontrollia ja mitä kautta valtiolta työntyy organisaatioiden ja työntekijöiden toimintatapoihin ja subjektiviteetteihin. Piattojevan (emt.) mukaan *JeGE*:n käyttöönotto on myös tarkoittanut alueellisen opetuskomponentin

---

¹¹ Suomen kielen opiskeluun erikoistuneeseen luokkaan.

poistoa opetussuunnitelmista ja johtanut opetussuunnitelman yhtenäistämiseen ympäri Venäjän.¹²

Viime vuosikymmenien muutosprosessit on siis toteutettu osana uusliberaalia hallintaa, jossa subjektilta odotetaan itseohjautuvuutta ja vapaita rationaalisia päätöksiä, jotka todellisuudessa esimerkiksi Karjalassa ovat myötävaikuttaneet suomen kielen opetuksen alasajoon.

Vuonna 2013 myös korkeakouluopetus oli Karjalassa ison muutoksen kohteena. Karjalan pedagoginen yliopisto yhdistettiin valtionyliopiston kanssa, ja monet tiedekunnat ja laitokset joutuivat sopeutumaan tähän. Kuitenkin itämerensuomalaisten kielten ja kulttuurien tiedekunta koki suurimman muutoksen: se lakkautettiin ja karjalaa, vepsää ja suomea opetetaan nyt itämerensuomalaisen filologian oppituolilla.

(Mir Karelii 2013, Petozaovski ... 2013.) Tästä monet haastateltavat olivat edelleenkin

hämmästyneitä ja päivittelivät sitä, ettei ole taisteltu riittävästi tiedekunnan säilyttämiseksi. Toisaalta haastattelemani yliopiston opettaja, samoin kuin lakkautettavan tiedekunnan silloinen dekaani Tamara Staršova (Mir Karelii 2013) puhui tiedekunnan lakkauttamisesta esittäen kovia demografisia perusteluita:

Tämä tapahtui sen takia, että nyt yliopistoon tulee ”demografisen kuopan” aikana syntynyt sukupolvi: siis 90-luvun, 90-luvun alun. Kun tiedekunta oli erkaantumassa filologisesta, kun me kanssasi valmistuimme, niin meidän itämerensuomalaisen filologian ja kulttuurin tiedekunnassa oli yli neljäsataa opiskelijaa. Minun kurssillani esimerkiksi, vaikka minä valmistuin vielä filologisesta tiedekunnasta, niin oli viisikymmentä henkeä.¹³

---

¹² Keväällä 2014 keskustelin myös Karjalan opetusministeriön kansallisten kielten opetuksesta vastaavan virkamiehen kanssa ja pyysin häntä kommentoimaan haastattelussa esitettyjä mielipiteitä. Hän selitti kymnaasia numero 17 koskevaa tilannetta ja *JeGE*:n vaikutusta toisella tavalla. *JeGE*:en pitää kuulua neljä tentittävää ainetta, joista kaksi ovat pakollisia (venäjän kieli ja matematiikka) ja kaksi valinnaista. Jos ajatellaan, että suomen kieltä haluttaisiin tenttiä tässä tentissä, niin sellaisten määrä on häviävän pieni, koska itämerensuomalaisen filologian laitokseen hyväksytään vain 21 opiskelijaa (tässä on mukana niin suomen, kuin karjalan ja vepsän kielten opiskelijat) ja siten *JeGE*:llä ei ole tosiasiallista vaikutusta suomen opiskeluun. Hän arvioi, että suomen lukijoiden vähenemiseen on voinut vaikuttaa vuonna 2004 hyväksyty perusopetussuunnitelma, jonka mukaan vierasta kieltä voi alkaa lukea toiselta luokalta alkaen. Koska suomi ei ole virallinen vieras kieli vaan sellaisia ovat vain englanti, ranska, saksa ja espanja, suomen oppitunteja joudutaan ottamaan muilta aineilta, eivätkä vanhemmat usein halua sellaista. Kuitenkin nykyään on kouluille annettu lupa järjestää suomen kielen opetusta ensimmäisen vieraan kielen rinnalla. (Vasiljeva 14.5.2014.)

¹³ Muutenkin tästä tilanteesta puhuttaessa ja kirjoitettaessa nykytilannetta verrataan kahdenkymmenen vuoden takaiseen, jolloin opiskelijoita oli enemmän ja he osasivat opetettavia kieliä jo opiskellessaan. Nykyopiskelijat eivät opetettavia kieliä osaa sen takia, ettei niitä enää puhuta perheissä eikä opeteta samassa määrin kouluissa. (Ks. myös Mošnikovin artikkelia tässä kirjassa.) Tässäkin on nähtävissä jonkinasteista hämmästyneisyyttä: perestroikan jälkeisen kehityksen ajateltiin johtavan aivan toisenlaisiin tuloksiin kuin mikä on nykytilanne.

Nyt koko tiedekunnassa, kun se vielä oli olemassa, oli kahdeksankymmentä henkeä. Siis se on tosi vähän. Tiedekunnan selviytymiseksi tämä on mahdoton määrä. Yliopisto yrittää säilyttää suomalais-ugrilaiden kielten opetuksen kaikin voimin. Nyt meillä on itämerensuomalaisen filologian oppituoli. (Haastattelu 8.)

Korkeakoulutuksessa tapahtuvat muutokset ovat osa Venäjän liittymistä kansainvälisiin koulutusmarkkinoihin ja niiden edellyttämiä arviointiprosesseja ja rankingeja (Eriksson 2013; Korteniemi 2013). Venäjän korkeakoulujen kirjoa supistetaan ja monia tehottomiksi todettuja korkeakouluja lakkautetaan eri tavoin, muun muassa sulauttamalla niitä toisiin korkeakouluihin (ks. Kaakkuriniemi 2013), mikä on tapahtunut Petroskoin valtionyliopiston ja pedagogisen yliopiston kohdalla. Erityisen nopea on muutos humanistisen korkeakoulutuksen kohdalla: tiedekuntia sulautetaan yhteen, samoin oppiaineita järjestetään uudestaan ja maisterikoulutuspaikkoja myönnetään yhä vähemmän. Tämä koskee ennen kaikkea alueellisia, sulkemisuhan alla olevia yliopistoja. Tämänkin prosessin on arvioitu johtavan paikallisesti merkittävien tutkimus- ja opetusalojen alasajoon, kuten esimerkiksi Petroskoissa on pelätty tapahtuvan pohjoismaiden historian opetuksen kohdalla (Vesti Karelii 2014).

Kaiken kaikkiaan voi sanoa, että alueelliset etnisyyden tukemiseksi suunnatut lait ja ohjelmat ovat ristiriidassa koulutusta ohjaavien yleisvenäläisten lakien ja prosessien kanssa. Koulutusjärjestelmän yhdenmukaistamiseen ja kansainvälistymiseen tähtäävät hallintateknologiat johtavat siihen, että paikalliselta kannalta tärkeät aineet ovat yhä heikommassa asemassa, ja koulutuspalveluiden ”kuluttajat” eli oppilaat ja heidän perheensä kokevat, etteivät nämä aineet ole tarpeellisia eivätkä arvostettuja. Suomen kielen opetuksen parissa toimivien ihmisten puheesta muodostuu mielikuva, ettei kansallisiksi luokiteltujen kielten opiskelun tukemista pidetä kaikista asiakirjoista, laeista ja työryhmistä huolimatta ensisijaisena tehtävänä. Tähän yhtyy myös Jevgeni Klementjev (2011a, 2011b), joka luonnehtii opetus- ja kansallisuusasiain ministeriöiden 2000-luvun ohjaavaa toimintaa pikemmin julistus- ja yleisluontoiseksi kuin konkreettiseksi; monia muotoiluja hän osoittaa kyseenalaisiksi ja merkityksettömiksi. Valtiolliset koestandardit (*JeGE*) ohjaavat valitsemaan syvälliseen opiskeluun aineet, joissa alueelliset etnis-kulttuuriset intressit eivät ole mukana.

On ilmeistä, että Neuvostoliiton loppuaikoina sekä heti sen hajoamisen jälkeen tärkeänä etnisyyden tuottajana toiminut koulutusjärjestelmä on menettämässä tämän merkityksen. Nykyään suomen ja muiden itämerensuomalaisten kielten opetuksen supistamista argumentoidaan sillä, etteivät korkeakouluista valmistuneet löydä koulutustaan vastaavia työpaikkoja. Tämä logiikka, jonka mukaan koulutuksen tulee johtaa ammattiin ja työelämään sijoittumiseen ei ota huomioon koulutusjärjestelmän

laajempaa roolia etnisyyden tuottajana ja uusintajana, sitä, että koulutusjärjestelmä on tavallaan korvannut etnisen perheen. Suomen (sekä karjalan ja vepsän) kielen opetus koulussa ja yliopistossa on ensisijainen rakenteellinen edellytys näiden kansallisiksi miellettyjen kielten jatkumiselle.

Suomenkielinen lehdistö ”vanhan” ja ”uuden” välissä

Kesällä ja syksyllä 2013 Karjalan tasavallassa puhuttiin paljon suomenkielisen *Carelia*-aikakauslehden tulevaisuudesta. Lehden toimintaa hallinnoivat tahot (Karjalan tasavallan hallitus, Karjalan suomalaisten Inkeri-liitto, Karjalan rahvahan liitto sekä Vepsäläinen kulttuuriliitto) suunnittelivat sen julkaisukertojen supistamista. Siihen asti sitä oli julkaistu kymmenen numeroa vuodessa, ja nyt suunniteltiin että jatkossa tulisi vain neljä numeroa, joista kaksi olisivat suomen, yksi karjalan ja yksi vepsän kielellä. Puhuttiin myös siitä, että Careliasta tulisi aikakauskirja kirjallisuuslehden sijaan. Carelian ilmestymisen harventamista perusteltiin lukijakunnan vähenemisellä. Carelian säilymistä perusteltiin puolestaan muun muassa sillä, että Karjalan yhtenä vanhimmista aikakausjulkaisuista sitä voi pitää koko tasavallan symbolina. Lehden säilyminen liitettiin nykyisiin ja tuleviin yhteyksiin Suomeen, Karjalan tasavallan säilymiseen kansallisena alueena sekä Karjalan modernisoitumiseen osana Venäjää. Suomenkielinen lehdistö ja muutkin instituutiot nähtiin osana tätä prosessia, ja argumentoinnissa viitattiin niiden perinteiseen asemaan toisaalta ja toisaalta niiden hyödyllisyyteen tulevaisuudessa.¹⁴

Keskustelin lehden tilanteesta kesällä ja syksyllä 2013 silloisen varapäätoimittaja Armas Mašinin, Karjalan Sanomat -lehden päätoimittaja Mihail Nezvitskin ja Periodika-kustantamon työntekijän kanssa. Karjalan Sanomat ja Carelia ovat Karjalan tasavallan vanhimpia julkaisuja, vuonna 2018 Carelia täytti 90 vuotta ja Karjalan Sanomat täyttää 100 vuotta vuonna 2020. Periodika julkaisee molempia lehtiä sekä muita aikakausjulkaisuja ja kirjallisuutta kansallisilla kielillä. Carelian tilanteesta kaikki puhuivat hyvin tunnepitoisesti, argumentoiden sekä lehden säilyttämisen että sen uudistamisen puolesta. Mielestäni nämä argumentit voi löysästi ryhmitellä ”uuden” ja ”vanhan”, modernin ja vanhentuneen väliselle janalle. Kaikki puhujat ovat ymmärtäneet uuden ja vanhan eri tavoin ja erittelen nyt näitä käsityksiä.

---

¹⁴ Helmikuussa 2014 hyväksyttiin päätös lehden supistamisesta neljään numeroon vuodessa, ja vastalauseena tälle päätoimittaja Robert Kolomainen irtisanoutui tehtävästään. Toimituksesta irtisanottiin myös kaikki työntekijät. Lehden ainoaksi työntekijäksi jäi sen entinen varapäätoimittaja Armas Mašin, jonka tehtäväksi tuli järjestää lehden julkaisu uudella tavalla. (Mašin 2013.)

Armas Mašin puhui suomen kielestä itsessään modernina, koska se on modernin Karjalan kansallisen kulttuurin kieli ja edustaa modernia neuvostoaikaista kansallisuuspolitiikkaa. Nykyinen kansallinen monikielisyys hänen mielestään kääntää Karjalan kehityksen taaksepäin. Suomenkielinen Carelia siten edustaa edistyksellistä ja uutta.

Kaikella kunnioituksella karjalaisia kollegojamme kohtaan, en usko, että heidän kielensä pystyy täyttämään suomen kielen paikan. ... en missään nimessä ole karjalan kielen vihollinen, vaan päinvastoin haluan, että karjalainen elementti Karjalassa olisi mahdollisimman nykyaikainen, mahdollisimman vähän arkaainen, mahdollisimman nyky maailman oloihin sopiva. Näen, että tämä elementti liittyy nimenomaan suomen kieleen. (Mašin 2013.)

Uutena nykyajan merkinä Mašin on puhunut vaatimuksesta siirtää paperilehdet internetiin. Paksu kirjallisuuslehti ei sovellu tähän jo muodollisten seikkojen takia. Tässä suhteessa Carelia sijoittuu vanhaan, perinteisten paperijulkaisujen ryhmään.

Internetissä kaikki on toisin kuin paperiversiossa, kuten nyt on tapana puhua. Tapasin *Russki žurnalin* päätoimittajan Morozovin. ... Hän on meidän venäläisen nettijournalismin perustajia. Hän sanoi oikeita asioita, että nyt minä asetan tavoitteeksi, ettei juttu saa ylittää neljää, neljää ja puoltatuhatta merkkiä. Parin kolmen vuoden päästä se tulee olemaan kaksi – kaksi ja puolituhatta merkkiä, ei enempää. Täysin oikein. Kukaan siellä, kukaan internetissä ei pysty sellaista lukemaan. (Mašin 2013.)

Mašin on johdonmukaisesti perustellut lehden säilyttämistä sen nykyisessä, painetussa muodossa. Lehti on hänen mukaansa tärkeä suomalaisuuden tukemisen väline ja kanava: sen ilmestymisen tiheys, painettu muoto, lehti esineenä ovat ihmisiä yhdistäviä asioita. Lehti voi luoda ”vanhanaikaista”, fyysisten tapaamisten myötä muodostuvaa yhteisöllisyyttä, jonka avulla myös kieli säilyy.

Kun viime vuoden lopussa kaikkien kustantamon toimitusten työkollektiivien edustajana sain olla tapaamisessa Aleksandr Petrovitš Hudilaisen kanssa, missä oli päätoimittajia ja kustantamon johto, niin siinä tapaamisessa puhuttiin muun muassa siitä, että meidän julkaisumme ovat erityisiä. On hyvin tärkeää, että ihmiset voisivat ottaa käsiin, koskettaa ja pyöritellä niitä, ottaa mukaan, en tiedä, johonkin iäkkäiden ihmisten tapaamiseen kylän kerhotaloon, kouluun, yliopistoon. Siis meillä... me emme voi siirtyä kaikki internetiin. Meillä on hyvin tärkeä valistustehtävä, kielen säilyttämisen tehtävä. (Mašin 2013.)

Suunniteltuja muutoksia Mašin selitti ennen kaikkea talouden sanelemilla vaatimuksilla, jotka eivät kohdistu pelkästään Carelia-lehteen, vaan ylipäänsä kulttuuriin, tutkimukseen ja koulutukseen. Valtion

politiikkojen keskiössä on taloudelliset seikat. Näin ollen Carelia on uuden talouden ja valtion uhri, eräänlainen ”menneisyyden jäännös”.

On olemassa sellainen käsite, optimointi. Tämä prosessi on menossa. Siinä voi olla joitain asemataisteluja, torjuntataisteluja, perääntymistäisteluja, jos käytetään sotakieltä. Tosiasiassa tällainen kärsimysprosessi on jo menossa. Se ei tietenkään rajoitu pelkästään itämerensuomalaisiin kieliin ja kulttuuriin meillä. Se koskee kulttuuria laajassa merkityksessä. Valtiolla ei tässä ekologisessa järjestelmässä ole riittävästi varoja eikä ilmeisesti tahtoa ja halua siihen, että näin korkea sivistystaso, muun muassa korkeakoulutuksen ja akateemisen tutkimuksen, myös kirjallisuuden taso säilytettäisiin... (Mašin 2013.)

Periodika-kustantamon työntekijä puhui puolestaan siitä, että suomenkieliset julkaisut muodostavat suurimman osan kustantamon tuotteista, ja niitä levitetään osittain valtion avun turvin. Esimerkiksi lapsille tarkoitettu *Kipinä*-lehti tarjotaan kaikille suomea lukeville koululaisille. Jos Carelia siirtyy vuosikirjan muotoon, sitä on paljon vaikeampaa myydä Suomeen, jonne menee suuri osa sen levikkiä. Toisaalta hän tuki tulevia muutoksia: lehden tehtävä suomalaisuuden säilyttämisen välineenä on hänen arvionsa mukaan vanhentunut, ja toimituksen tulee suuntautua eri lukijakuntaan.

... minkä tahansa asian, ehkä kaiken muunkin suomalaisuuden säilyttäminen pelkästään tunnustuksena menneisyydestä, ja että näin tulee aina olemaan jatkossakin, niin valitettavasti nyky maailmassa se ei ehkä ole mahdollista. Eli me tarvitsemme jotain uutta ymmärrystä, että joko me päädyimme siihen, että kaikki suomalaiset ... etniset loppuvat. Ei ole toivottavaa, eihän? Tai me suuntaudumme jo vähän eri yleisöön: niihin, joka opiskelevat, jotka toistaiseksi eivät ole saavuttaneet aidon kirjakielen huippua. (Haastattelu 13.)

Esimerkkinä julkaisusta, joka suuntautuu uuteen, suomea opiskelemaan nuoreen lukijakuntaan (eikä osallistu kielitaidon tai etnisyyden laatua käsitteleviin välienselvittelyihin, kuten Carelian toimituksessa on haastateltavan mukaan ollut tapana) haastateltava esitti Karjalan Sanomia ja sen päätoimittajaa.

Tämä on aika merkittävä kehityksen esimerkki. Hän on meillä mallikas. Joskus jotkut toimitukset ovat hänelle mustasukkaisia. Alamme kehua Nezvitskiä, koska hän tekee kaiken ajoissa. Hän nappaa lennosta. Nettisivu hänellä pyörii. Hän etsii hankkeita. Hänellä on Facebook. Se kaikki elää. Ja meidän kollegoilla, siellä ei ole sellaista. On selvä, että kirjallisuuslehtemme on eri juttu. Silti, jos meidän pitää pyrkiä kasvattamaan itsellemme lukija, niin ehkä ... Me vastustamme laadun alentamista. Kuka teitä pyytää alentamaan laatua? Ottakaa huomioon vain yleisö, siinä kaikki. Sanon, että ei puhuta kielitaidosta, koska emme todellakaan pysty arvioimaan sitä kunnolla. Me näemme vain

muodollisia seikkoja: tilauskannan, elävän nettisivun olemassaolon tai puuttumisen. He tietysti esittävät vastasyttöksiä, että tekään ette uudista. Mutta mitä sitä uudistaa, kun sitä ei kukaan tule käyttämään... (Haastattelu 13.)

Karjalan Sanomat julkaisee internet-sivullaan artikkeleiden alkukappaleet, mikä luo kokonaismielikuvan kustakin numerosta. Verrattuna siihen Carelian kotisivu, jota haastattelujen aikaan vuonna 2013 ei ollut uudistettu vuodesta 2005, vaikutti pysähtyneeltä¹⁵. Karjalan Sanomia voi myös tilata pdf-muodossa tai paperille painettuna. Lehden päätoimittaja Mihail Nezvitski puhui lehden suuntautuneisuudesta tulevaisuuteen, nuoriin työntekijöihinsä, jotka toisaalta tarvitsevat lisää kielikoulutusta, toisaalta ovat innostuneita työstään. Careliasta hän puhui tuoden esille toiveensa, että aikakauslehti kykenisi uudistumaan. Hänen argumentaationsa oli korostetun uudistusmielistä ja nykyaikaista.

Olen vahvasti sitä mieltä, että lehti suomen, karjalan ja joskus vepsän kielellä ei olisi paha. Se voisi... olisi... sen voisi tehdä joksikin sellaiseksi vahvaksi, ehkä koko tasavallan brändiksi... Nostan periaatteessa hattua monelle minun kollegalleni. Siellä on kunnan ihmisiä, jotka osaavat, osaavat hienosti suomea. Haluaisin samaa, että minullakin olisi kielitaito, tai nimenomaan suomen kielitaju kuin Robert Kolomaisella. Ja samalla he, mielestäni, ovat jääneet vahvasti menneisyyteen. (Nezvitski 2013.)

Nezvitski, samoin kuin kustantamon työntekijä, perusteli Carelian vanhentuneisuutta myös sen työntekijöiden iällä ja sillä, ettei sinne tule uusia työntekijöitä. Kaikki työntekijät ovat eläkeiässä paitsi varapäätoimittaja, vastaavasti lehti suuntautuu samanikäisiin lukijoihin. Lehti sen nykymuodossaan ei voi kiinnostaa nuoria lukijoita.

Ensinnäkin: nuorten työntekijöiden totaalinen puuttuminen. Totaalinen. Eivätkä he edes yritä etsiä. Ymmärrätkö? He sanovat, että tämä on vaikeaa. On vaikea sanoa. Meille tuli tänä vuonna kolme uutta, koska ihmisiä lähtee. Minkä sille voi? He aloittavat nollasta. ... Siis kun meille tulee uusia ihmisiä, tämä pakottaa... Nyt tuli tämä nuori. Otin sen töihin. Kun näin, miten hän alkoi tehdä töitä, ja mikä on hänen kielitaitonsa, rupesin miettimään: hittolainen, nyt pitää keksiä jotain. Koska ehkä viiden – seitsemän vuoden päästä hän... siis mikä tahansa uusi vahvistus, se antaa vanhoillekin potkun edetä, tehdä jotain uutta. (Nezvitski 2013.)

---

¹⁵ Lehden uudistuttua uudistui myös sen nettisivu. Nyt siinä julkaistaan päätoimittaja Mašinin kirjoituksia sekä joitakin kulttuuriuutisia (Carelia 2019).

Nezvitski puhui myös koko suomalaisuuden kentän kuppikuntaisuudesta, aikakauslehden uudistamisesta syntyneistä riidoista ja ihmisten irtisanomisista. Riidat koskevat myös yhteistyötä kansalaisjärjestöjen kanssa. Hänen mukaansa tämä kaikki johtuu vanhanaikaisesta suhtautumisesta suomalaisuuteen.

Kuitenkin suurimpia vaikeuksia sekä Karjalan Sanomien päätoimittaja että haastatteleman kustantamon työntekijä näkivät kansallisia julkaisuja ohjaavassa finanssipolitiikassa. (Ks. myös Paltseva 2014.) Nezvitskin mukaan toimittajien palkka on pieni, noin 15 000 ruplaa kuussa (noin 350 euroa vuonna 2013), mikä ei riitä elämiseen kaupungissa, varsinkin jos nuori toimittaja on syntynyt maaseudulta eikä hänellä ole omaa asuntoa. Venäjänkielisissä tiedotusvälineissä palkka on huomattavasti parempi. Päätoimittaja joutuu jatkuvasti keksimään keinoja, miten käteen saatavaa palkkaa voidaan nostaa, ja tässä suhteessa yhteistyö suomalaisten tahojen kanssa on ollut merkityksellistä varsinkin vaikeana 1990-luvun aikana. Kustantamolle ja toimituksille asetetaan jatkuvasti tuottavuustavoitteita, jotka nousevat vuosittain, eikä rahaa julkaisujen kehittämiseen jää. Aiemmin valtio tilasi Periodikalta julkaisuja suoraan, nyt valtion tilausten on mentävä kilpailutusmenettelyn kautta, ja Periodika häviää kilpailut koska sillä ei ole omaa kirjapainoa. Jopa menestyksekkäs ja nykyaikainen julkaisu kokee olevansa toisaalta markkinoiden, toisaalta hallintoelinten painostuksen alla uudessa markkinatilanteessa.

Jos olisi joitakin resursseja... Tässä syypäänä emme ole me, vaan pikemmin hallitus, koska he, miten pitkään tämä kustantamo meillä on ollut, he eivät koskaan antaneet meille... Siis esimerkiksi, meille annetaan viistoista millia vuodeksi, viisitoista miljoonaa. Periodika onnistuu tienaamaan eri tavoin, levikillä, projektirahalla, kirjoilla, niin kaksi millia. Siis, ”ahaa, pystyivät hankkimaan kaksi, niin annetaan heille kolmetoista.” Sitten Periodika pystyy tienaamaan puolitoista miljoonaa lisää. ”Tehdäänpä nyt”, sanotaan... Siis joka vuosi, varmaankin vuodesta 1999 alkaen on yritetty toimia näin. Me taisteltiin, pyydettiin: ”älkää viekö meiltä kaikkea, jättäkää meille kehitykseen. Voisimme ostaa vaikka painokoneen tänne. Me voisimme...”. Mutta meiltä aina näin. (Nezvitski 2013.)

Nezvitskin mukaan tämäntyyppinen ohjailu ei anna lehden kehittyä, palkata riittävästi suomalaisia opiskelijoita harjoittelijoiksi ja korjata ränsistyneitä toimitiloja, jotka voisivat puolestaan suomalaisuuden alalla toimia paikkana muulle kaupalliselle toiminnalle, esimerkiksi kielikursseille. On ilmeistä, että perinteisiin kansallisiin julkaisuihin nyky-Karjalassa vaikuttavat monet prosessit. Näitä ovat Karjalan uudelleensuuntautuminen suomen kielestä karjalan ja vepsän kieliin kansallisina kielinä, kaikkien kolmen kansallisen ryhmän jatkuva assimiloituminen sekä kansallisten kielten ja

kulttuurien tukemisen usein nimellinen luonne. Kansallisten instituutioiden toimijat kokevat, että he elävät jatkuvaa muutosta, josta he kuitenkin puhuvat eri tavoin. Suomen kieltä tai Karjalan suomalaisuutta voidaan tätä muutosta vasten esittää sekä modernina että vanhentuneena. Julkaisujen toimijat kokevat, että julkaisuilta kansallisilla kielillä odotetaan kaupallista menestystä, jota on nykyolosuhteissa monesta syystä vaikeaa saavuttaa (muun muassa painotuotteiden kaupan muutosten sekä lukijakunnan vähyden vuoksi). Toisaalta ainakin toinen suomenkielisten julkaisujen toimittajista näkee markkinoissa myös kehityspotentiaalia, jos omaksuu niiden edellyttämät toimintatavat. Vaikuttaa siltä, että valtion tasolla suomenkielisen lehdistön symbolista merkitystä ei pidetä niin suurena, että sitä rahoitettaisiin niin, että lehdet saisivat toimia riippumatta markkinoista.

Päätteeksi

Tässä artikkelissa käsitelin kansallisen kulttuurin piirissä toimivien ihmisten haastatteluja, joissa puhuttiin kahdesta etnisyyttä ylläpitävästä ja tuottavasta instituutiosta: koulutuksesta ja lehdistöstä. Hallinnan näkökulmasta nämä instituutiot edustavat nyky-Venäjällä neuvostoaikaisen ja uuden, markkinoihin suuntautuvan ohjauksen sekoitusta. Suomalaisuus on Karjalan tasavallassa historiallisesti muodostunut kansallisuuden institutionalisoitu muoto, joka on neuvostojälkeisenä aikana kokenut ensin nousun koko Venäjällä tapahtuneen etnisyyden politisoitumisen sekä Suomen ja Karjalan välisen rajan avautumisen myötä – ja sitten laskun, jonka voi selittää sekä etnisten suomalaisten maastamuutolla että koko Karjalan kansallisuuspolitiikan suunnan muutoksella sekä etnisyyden politisoitumisen vähenemisellä Venäjällä. Karjalassa sekä kansallisten kielten opetus että niillä toimivat tiedotusvälineet ovat täysin riippuvaisia valtion ohjailusta ja tuesta. Tässä suhteessa valtio edelleenkin esiintyy institutionalisoidun etnisyyden tärkeimpänä tuottajana.

Perestroikan jälkeisenä aikana suomen kielen ja suomenkielisen kulttuurin asema ja tehtävät ovat muuttuneet. Muun muassa Suomeen suuntautuneen muuttoliikkeen takia niin sanottu kansallinen väestö ei enää ole niiden ensisijaisia ”kantajia”, vaan suomalaisuus on erkaantunut ihmisten etnisistä taustoista ja on muuttunut ylietniseksi. Suomalaisuus on muuttunut ilmiöksi, joka ei liity suoranaisesti etniseen ryhmään, vaikka kategoria edelleenkin on olemassa valtion käytännöissä (esimerkiksi väestönlaskennoissa) ja ihmisten omissa käsityksissä etnisyydestä. Koulutus- ja lehdistöala ovat sekä tuottaneet tällaista suomalaisuutta että toimineet sen toteuttamisen paikkoina. Koulutuksen ja lehdistön alalta on myös löytynyt työpaikkoja niille, jotka ovat omaksuneet suomen kielen koulutusjärjestelmän avulla, eivätkä niinkään perhetaustansa takia.

Tällainen uusi suomalaisuus saa monenlaisia, etupäässä hyväksyttäviä arvioita suomalaisuuden kentällä toimivilta ihmisiltä. Tällaisessa kehityksessä he näkevät suomalaisuuden potentiaalin ja tulevaisuuden. Sellaisena se tarjoaa mahdollisuuden työllistyä ja toteuttaa itseään, siihen sitoudutaan ja samaistutaan. Toisaalta tässä nähdään myös sen heikkous: se on riippuvainen niin valtion tuesta kuin kansainvälisestä tilanteesta, jossa ei pelkästään Suomi ja Venäjä, mutta myös isommat toimijat, kuten EU, voivat vaikuttaa kansainvälisten suhteiden laatuun.

Suomalaisuuden käyttöala on myös kokenut muutoksen: se ei enää ole paikallista yleisöä palveleva ja paikallisista resursseista ammentava kulttuuri, vaan sen luonne on korostetun ylirajainen, rajanaapuri Suomeen suuntautuva. Ylirajaisuus on Karjalan 2010-luvun suomalaisuuden erottamaton piirre ja ehto. Ylirajaiset suhteet läpäisevät myös suomalaisuuden instituutioita. Tässä mielessä on perusteltua puhua suomalaisuudesta, joka ei enää perustu kansalliseen, yhden valtion rajojen sisällä olevaan vähemmistöön, vaan muodostaa oman ylirajaisen etnomaisen (ks. Appadurai 1996). Sen sisällä muodostuu monenlaisia rajoja, jotka liittyvät kielitaitoon (esimerkiksi, onko se syntyperäinen vai opittu), sukupolveen, toimintamalleihin (vanhat neuvostoaikaiset vai uudet markkinaorientoituneet), historian arvioihin ja niin edelleen. Niin suomalaisuus sosiaalisena ja kulttuurisena ilmiönä kuin sen rajat ovat liikkeellä. Esimerkiksi jotkut haastattelemiini Karjalan suomalaiset ovat omia kokemuksiaan pohdiskellen puhuneet siitä, että Suomenkin suomalaisuus on muuttunut. Sitä, mitä on meille opetettu Suomen suomalaisena kulttuurina, ei (enää) ole olemassa. Suomalaisuuden ymmärtämistavat ovat 2010-luvun Karjalassa monipuolistuneet. Mielestäni on perusteltua puhua moniäänisestä ylirajaisesta Karjalan suomalaisuudesta.

Samalla kaikki haastattelemiini ihmiset puhuivat siitä, että suomalaisuus on Karjalassa kokemassa alasajoa. Tätä on tapana selittää kansallisuuspolitiikan tehottomuudella – ja tämä puhe perustuu käsityksiin etnisestä ryhmästä kansallisen kulttuurin kantajana, ryhmäyttävään käsitykseen etnisyydestä. Näen tässä tilanteessa kuitenkin myös uusliberaalin talouden vaikutuksen. Kun instituutioita muokataan siten, että niiden käyttäjälle tarjotaan ensisijaisesti kuluttajan asemaa, vähemmistökulttuuri ja kielet aletaan väistämättä nähdä vähemmän arvokkaina kuin valtakulttuurit ja - kielet. Paradoksaalisesti neuvostoaikainen, ihmisten neuvostoaikaisen kansallisuusideologian mukaiseen modernisoimiseen tähtäävä hallinta on korvautunut uusliberaalilla hallinnalla, jonka tuloksia kuitenkin koetaan samantyyppisinä – nimittäin ei-venäläisiä kulttuureja ja kieliä vähätteleviksi ja näivettäviksi. Toisaalta uusliberaali suhtautuminen etnisyyteen tekee siitä markkinoilla hyödynnettävän tavaran. Monet haastateltavani ovat puhuneet suomalaisuudesta Karjalassa ilmiönä, joka edesauttaa

alueen brändäämistä kansallisena alueena, mikä nostaa Karjalan arvoa Venäjän alueiden välisessä kilpailussa.

Karjalan kansallisuuspolitiikassa tapahtuvia muutoksia on mahdotonta tarkastella irrallaan koko Venäjän etnisyyshäilyksen kontekstista. Tämä konteksti on ollut muuttuvaa ja ristiriitaista. Vaikuttaa siltä, että virallisessa Venäjän retoriikassa yhtä aikaa sekä korostetaan ja ylistetään etnistä monimuotoisuutta että esitetään sitä potentiaalisesti vaarallisena ja toissijaisena. Viime vuosien sisä- ja ulkopolitiikan keskeiseksi diskurssiksi on noussut *venäläisen maailman* edistäminen, joka perustuu venäjän kielen, kulttuurin ja ortodoksisuuden yhteen liittämiseen. *Venäläinen maailma* ylittää nyky-Venäjän rajat ja pitää tukipilareinaan ihmisiä, jotka ovat lähtöisin kaikista Venäjän valtiomuodoista, mm. Neuvostoliitosta ja Venäjän keisarikunnasta, ja kuuluvat Venäjän perinteisiin kansoihin. (Ks. Davydova-Minguet 2014.) Şener Aktürk (2012) on etnis-kulttuurisen monimuotoisuuden hallintaa analysoivassa kirjassa väittänyt, että Venäjä on siirtymässä monietnisestä (multiethnic) anti-etniseen (antiethnic) etnisyyden järjestämisen regiimiin. Tämä tarkoittaa, että neuvostoaikaisesta tavasta rekisteröidä kaikkien kansalaisten etnisyyttä (kansallisuutta) ja tarjota sille yhteiskunnallisia ja kulttuurisia esiintymismuotoja on siirrytty muuta kuin venäläistä etnisyyttä vähättelevään tapaan järjestää ja hallita maan etninen monimuotoisuus¹⁶.

Mielestäni etnisyyden markkinoistuminen on tärkeä näkökulma, jonka kautta etnisyyden muutosta on Venäjällä hedelmällistä tarkastella. Etnisyyden muutos ei tapahdu pelkästään hallinnollisessa monimuotoisuuden järjestämistavassa, vaan kietoutuu myös talouden muutokseen. Taloudellisena tekijänä se varmistaa paikkansa Venäjän etnis-kulttuurisen eron järjestämisessä. Esimerkiksi lokakuussa 2014 pidetyssä presidenttineuvoston kokouksessa tuotiin esille, että Venäjän alueiden etnis-kulttuurista erikoislaatua on käytettävä enemmän hyödyksi maan imagon tuottamisessa sekä yhteiskunnan ja talouden kehityksessä. Alueiden omia identiteettejä voi hyödyntää turistireittien ja Venäjän kansalaisten maan historian, kulttuurin ja luonnonrikkauksien tuntemisen kehittämisessä. Maan erilaisia kulttuuri- ja historiallisia perintöjä voikin kokouksessa esiintyneiden mukaan ”mainostaa kuin *Coca Colaa*”. (Ks. Nagornyh 2014.)

---

¹⁶ Ilja Kukulkin (2013) toisaalta kritisoi Aktürkin näkemystä ja väittää, että Venäjällä on pikemmin siirrytty etnisyyden ymmärtämisestä biologisena perimänä sen näkemiseen ja hyödyntämiseen kulttuurisena resurssina.

Tämä konteksti tekee Karjalan suomalaisuuden nykyaseman ja tulevaisuuden kiinnostavaksi ja periaatteessa avoimeksi. Jännitteitä on monia, mutta haastattelujen hetkellä monet olivat optimistisia. Haluan päättää artikkelin lainauksella Armas Mašinin haastattelusta:

Tässä on vielä yksi tärkeä seikka. Niin pitkään kuin itseäni muistan, joka elämäni vaiheessa olen kuullut että suomen kieli Karjalassa ottaa ja loppuu. Siis sellaista huolestuneisuutta on aina ilmaistu. Jopa neuvostoaikana, ei sen takia, että joku kieltää, vaan loppuu ja siinä kaikki. Todellisuudessa mikään ei ole loppunut. Kaikki jatkuu.

Lähteet

17 haastattelua aikaväliltä 13.6.–11.10.2013, tekijän hallussa.

Puhelinkeskustelu Karjalan tasavallan opetusministeriön virkailija Natalia Vasiljevan kanssa 14.5.2014.

Suomen konsulin esitelmä 23.9.2014 Pohjois-Karjalan maakuntaliitossa.

Internet-lähteet

Carelia 2019: *Carelia*-lehden kotisivut. <http://carelia-lehti.ru/>. (Luettu 09.09.2019.)

Etnokulturnoje 2014: *Etnokulturnoje obrazovanije v Respublike Karelija*. <http://edu-rk.ru/index.php/edu/info>. (Luettu 5.5.2014.)

Etnokulturnoje 2015: *Etnokulturnoje obrazovanije v Respublike Karelija*. <http://edu-rk.ru/index.php/edu/info>. (Luettu 12.6.2015.)

Karelija ofitsialnaja Ofitsialnyi Internet-portal Respubliki Karelija.

<http://gov.karelia.ru/gov/Different/karelia3.html>. (Luettu 14.3.2015.)

Kolomainen, Vladimir 2013: Kieli koulusta – kulttuuri sydäimestä. *Karjalan Sanomat*.

<http://www.karjalansanomat.ru/mielipide/kieli-koulusta-%E2%80%93-kulttuuri-syd%C3%A4mest%C3%A4>. (Luettu 14.3.2015.)

Mašin, Armas 2013: Na poroge kulturnoi katastrofy. *Internet-žurnal Litsei*. <http://gazeta-licey.ru/public/freetribune/5732-na-poroge-kulturnoj-katastrofy>. (Luettu 14.3.2015.)

Metoditšeskije 2011: Metoditšeskije rekomendatsii O prepodavanii utšebnyh predmetov ”Karelski jazyk”, ”Vepsski jazyk” i ”Finski jazyk” v obštšeobrazovatelnyh utšreždenijah Respubliki Karelija v 2010-2011 utšebnom gody. <http://all5ballov.ru/abstracts/244939>. (Luettu 14.3.2015.)

Mir Karelii 2013: Fakultet pribaltijsko-finskoi filologii likvidiruetsja – Mir Karelii.

<http://mir.karelia.ru/index.php?MT=9926>. (Luettu 14.3.2015.)

Nagornyh, Nikita 2014: Kulturnyje tsennosti proreklamirujut, kak Coca-Colu. – *Kommersant*.
<http://www.kommersant.ru/doc/2598902>. (Luettu 14.3.2015.)

Paltseva, Elena 2014: Vopreki. – *Tsentr političeskikh i sotsialnyh issledovani Respubliki Karelija*.
<http://politika-karelia.ru/?p=14866>. (Luettu 14.3.2015.)

Perepis 2010: *Vserossijskaja perepis naselenija 2010*.
http://www.gks.ru/free_doc/new_site/perepis2010/croc/Documents/Vol4/pub-04-09.pdf. (Luettu 14.3.2015.)

Petrozavodski ... 2013: *Petrozavodski gosudarstvennyi universitet. Kafedra pribaltiisko-finskoj filologii*. http://www.petrus.ru/Chairs/Fin_lang/about.html. (Luettu 14.3.2015.)

Suomea vain... 2013: Suomea vain lyhyenä kielenä? – *Karjalan Sanomat*.
<http://www.karjalansanomat.ru/uutinen/suomea-vain-lyhyen%C3%A4-kielen%C3%A4>. (Luettu 14.3.2015.)

Suomen kieli ... 2013: Suomen kieli koulussa vailla oikeuksia? – *Karjalan Sanomat*.
<http://www.karjalansanomat.ru/mielipide/suomen-kieli-koulussa-vailla-oikeuksia>. (Luettu 14.3.2015.)

Vesti Karelii 2014: Gumanitarneje obrazovanije prosto režut. – *Delovaja internet-gazeta Vesti Karelii*.
http://vesti.karelia.ru/social/gumanitarne_ obrazovanie_prosto_rezhut/. (Luettu 14.3.2015.)

Kirjallisuus

Aktürk, Şener 2012: *Regimes of Ethnicity and Nationhood in Germany; Russia and Turkey*.
Cambridge: Cambridge University Press.

Appadurai, Arjun 1996: *Modernity at Large. Cultural Dimensions of Globalization*. Minneapolis:
University of Minnesota Press.

Barth, Fredrik 1994: Enduring and Emerging Issues in the Analysis of Ethnicity. Teoksessa *The Anthropology of Ethnicity. Beyond "Ethnic Groups and Boundaries"* Toimittaneet Hans Vermeulen ja Cora Govers. Amsterdam: Het Spinhuis. 11–32.

Brown, Kate 2004: *A Biography of No Place. From Ethnic Borderland to Soviet Heartland*. Cambridge & Massachusetts: Harvard University Press.

Brubaker, Rogers 2013: *Etnisyys ilman ryhmiä*. Tampere: Vastapaino.

Comaroff, Jean & Comaroff, John 2009: *Ethnicity, Inc*. Chicago and London: The University of Chicago Press.

- Davydova, Olga 2004: Etnisyyspuhe Suomen kynnyksellä. Paluumuuttajien suomalaisuuden muodostuminen. Julkaisematon liseniaatintutkielma. Joensuun yliopisto.
- Davydova, Olga 2006: Nettikeskusteluita transnationaalissa tilassa. Teoksessa *Välimatkoilla. Kirjoituksia etnisyydestä, kulttuurista ja sukupuolesta*. Toimittaneet Tarja Kupiainen ja Sinikka Vakimo. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura. 41–59.
- Davydova, Olga 2009: *Suomalaisena, venäläisenä ja kolmantena. Etnisyysdiskursseja transnationaalissa tilassa*. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Davydova-Minguet, Olga 2014: Diaspora käytännön kategoriana. *Idäntutkimus* 4, 44–62.
- Eriksson, Sari 2013: Laadunvarmistuksen rooli Venäjän korkeakoulupolitiikassa. *Idäntutkimus* 1, 24–35.
- Hamman, Trent H. 2009: Neoliberalism, Governmentality, and Ethics. *Foucault Studies*, No 6, 37–59.
- Helén, Ilpo 2010: Hyvinvointi, vapaus ja elämänpolitiikka. Foucault’lainen hallinnan analytiikka. Teoksessa *Hallintavalta*. Toimittaneet Jani Kaisto ja Miikka Pyykkönen. Helsinki: Gaudeamus. 206–236.
- Hirsch, Francine 2005: *Empire of Nations. Ethnographic Knowledge and the Making of the Soviet Union*. Ithaca (N.Y.): Cornell University Press.
- Ilyukha, Olga (toim.) 2009: *Finski faktor v istorii i kulture Karelii XX veka*. Petrozavodsk: Karelski nautšnyi tsentr RAN.
- Jokinen, Eeva; Könönen, Jukka; Venäläinen, Juhana & Vähämäki, Jussi (toim.) 2011: ”Yrittäkää edes!” *Prekarisaatio Pohjois-Karjalassa*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Kaakkuriniemi, Tapani 2013: Venäjän yliopistot järjestyksen kourissa. *Idäntutkimus* 1, 68–69.
- Kaisto, Jani & Pyykkönen, Miikka (toim.) 2010: *Hallintavalta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Khagram, Sanjeev & Levitt, Peggy 2008: Constructing Transnational Studies: An Overview. Teoksessa *The Transnational Studies Reader: Intersections and Innovations*. Toimittaneet Sanjeev Khagram & Peggy Levitt. London: Routledge. 1–5.
- Klementjev, Jevgeni 1996: Kansalaisyhteiskunta ja kansalliset liikkeet. Teoksessa: *Matkalla kansalaisyhteiskuntaan? Liikettä ja liikkeitä Luoteis-Venäjällä*. Toimittaneet Ilkka Liikanen ja Pentti Stranius. Joensuu: Karjalan tutkimuslaitos, Joensuun yliopisto. 43–47.
- Klementjev, Jevgeni (toim.) 2010: *Rossijskije finny: Višera, segodnja, zavtra. Materialy mežregionalnoi nautšnoi konferentsii, posyjaštšjonnoi 20-letiju Ingermanlandskogo sojuza finnov Karelii*. Petrozavodsk: Karelski nautšnyi tsentr RAN.

- Klementjev, Jevgeni 2011a: Respublika Karelija: Pravovaja situatsija v sfere etnokulturnogo i jazykovogo obrazovanja. Teoksessa *Pravovoi status finno-ugorskih jazykov i etnokulturnyje potrebnosti rossiiskoi školy*. Toim. V. Tiškov. Moskva: IP A. G. Jakovlev. 101–120.
- Klementjev, Jevgeni 2011b: Respublika Karelija: Etnokulturyje i jazykovyje potrebnosti školnogo obutšeniya. Teoksessa *Pravovoi status finno-ugorskih jazykov i etnokulturnyje potrebnosti rossiiskoi školy*. Toim. V. Tiškov. Moskva: IP A. G. Jakovlev. 121–177.
- Klementjev, Jevgeni & Kožanov, Aleksandr 2009: Finski jazyk v Karelii v noveiši period. Teoksessa *Finski faktor v istorii i kulture Karelii XX veka*. Toimittanut Olga Ilyukha. Petrozavodsk: Karelski nautšnyi tsentr RAN. 338–350.
- Korteniemi, Eeva 2013: Venäjän korkeakoulusektorin kansainvälistyminen. *Idäntutkimus* 1, 70–75.
- Kožanov, Aleksandr & Jalovitsyna, Svetlana 1998: Etnosotsiologitšeskojje obsledovaniye finskogo naseleniya Karelii: Osnovnyje zadatši i pervyje rezultaty. Teoksessa *Finny v Rossii: Istorija, kultura, sudby*. Toimittanut E. S. Kiuru. Petrozavodsk: Izdatelstvo Petrozavodskogo Universiteta.
- Kukuljin, Ilja 2013: Şener Aktürk. Regimes of Ethnicity and Nationhood in Germany, Russia and Turkey. *Pro et Conra* N:o 5(60), 121–129.
- Laine, Jussi 2013: *New Civic Neighborhood. Cross-border Cooperation and Civil Society Engagement at the Finnish-Russian Border*. Joensuu: Publications of the University of Eastern Finland.
- Laruelle, Marlene 2014: ”Russki natsionalizm” kak oblast nautšnyh issledovani. *Pro et Conra* N:o 1–2(62), 54–73.
- Lukin Karina 2005: Poissaolevan politiikkaa. Historia ja perinteinen kulttuuri nenetsien etnisyyden rakennusaineina. *Elore* 2/2005. http://www.elore.fi/arkisto/2_05/luk2_05.pdf. (Luettu 15.01.2015.)
- Martikainen, Tuomas; Sintonen, Teppo ja Pitkänen, Pirkko 2006: Ylirajainen liikkuvuus ja etniset vähemmistöt. Teoksessa *Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla*. Toimittanut Tuomas Martikainen. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 9–41.
- Pain, Emil 2014: Ksenofobija i natsionalizm v epohu rossijskogo bezvremenja. *Pro et Conra* N:o 1–2(62), 34–53.
- Piattojeva, Nelli 2013: Yleissivistävän koulun päättökoe koulutuspoliittisena hallintana. *Idäntutkimus* 1, 13–23.
- Portnov, Andrei 2011: Natsionalnost kak dannost i kak vybor. – *Uroki istorii XX vek*. <http://urokiistorii.ru/blogs/andrei-portnov/2162> (Luettu 12.4.2014.)

- Protsyk, Oleh & Harzl, Benedikt (toim.) 2013: *Managing Ethnic Diversity in Russia*. London & New York: Routledge.
- Pyöli, Raija 1996: *Venäläistynvä aunuksenkarjala. Kielenulkoiset ja -sisäiset indikaattorit kielenvaihtotilanteessa*. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Sevander, Mayme & Hertzell, Laurie 2004: *They Took My Father. Finnish Americans in Stalin's Russia*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Sevander, Mayme 2000: *Vaeltajat*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- Suutari, Pekka & Shikalov, Yury (toim.) 2010. *Karelia Written and Sung. Representations of Locality in Soviet and Russian Contexts*. Helsinki: Kikumora Publications.
- Takala, Irina 2010: Finski jazyk v Karelii: istorija i sudba. Teoksessa *Rossijskije finny: vtšera, segodnja, zavtra. Materialy mežregionalnoi nautšnoi konferentsii, posvjaštšjonnoi 20-letiju Ingermanlandskogo sojuza finnov Karelii*. Toimittanut Jevgeni Klementjev. Petrozavodsk: Karelski nautšnyi tsentr RAN.
- Verdery, Katherine 1994: Ethnicity, Nationalism, and State-making. Ethnic Groups and Boundaries: Past and Future. Teoksessa: *The Anthropology of Ethnicity. Beyond "Ethnic Groups and Boundaries"*. Toimittaneet H. Vermeulen ja C. Govers. Amsterdam: Het Spinius. 33–58.
- Vertovec, Steven 2009: *Transnationalism*. London: Routledge.